

Τὸ ὅλον πόνημά του διαιρεῖται ὁ κ. Μοσχολάκης εἰς 3 βιβλία. Ἐν τῷ Α' ἐκθέτει τὰ τοῦ ὀθωμανικοῦ δημοσίου διακαίου ἐν εἰδεί προμελέτης καὶ εἰσαγωγῆς εἰς τὸ ὅλον ἔργον του, καὶ ὅπως καταστήσῃ καταρτιστέραν τὴν ἀντίθεσιν καὶ τὴν κατάληψιν τῶν ἐν αὐτῇ λειτουργησάντων καὶ λειτουργούντων ἔτι, καίπερ ἡλλοιωμένων πως, παρὰ τῇ δουλευούσῃ μερίδι τοῦ Ἑλληνισμοῦ, πολιτικῶν θεσμῶν.

Ἐν τῷ Β' βιβλίῳ ἐξιστορεῖ καὶ διαγράφει τὸ Ἑλληνικὸν καὶ ὁ νόμος, ἀρχόμενος ἐκ τῆς Ἐκκλησίας, ἐνθα ἐξετάζει τὴν θέσιν τοῦ Πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς ἐθνάρχου, τὰς σχέσεις αὐτοῦ πρὸς τὸν χριστιανικὸν πληθῶνα καὶ τὰς ὀθωμανικὰς ἀρχάς, τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, ἐν οἷς σπουδαιότατον ἦτο ἡ ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης.

Ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ εἰσέρχεται κατόπιν εἰς τὰ τῆς αὐτοῦ διοικήσεως καὶ εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ κοινοῦ τοῦ ἐν γένει συστήματος. Ἐνταῦθα ἐρευνᾷ τὴν ἀρχικὴν γένεσιν τῶν κοινοτήτων, ὡς πρὸς τὴν ὁποίαν διαφωνεῖ πρὸς τὴν κ. Π. Παπαρηγόπουλον καὶ τὸν μακαρίτην Περ. Ἀργυρόπουλον, ὧν ἕκαστος μὲν πρεσβεύει ὅτι αἱ κοινότητες ἦσαν προπολιτικὰ μεθαρμοσθεῖσαι πρὸς τὰς νέας περιπτώσεις τῶν ἐπὶ ἀρχαιότερων αὐτονομῶν ἀστικῶν πολιτευμάτων, οὗτος δὲ ὅτι ἦσαν γέννημα τῆς ὀθωμανικῆς καταπίεσεως. Ὁ κ. Μοσχολάκης ἀνάγει τὴν γέννησιν αὐτῶν εἰς τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, δι' ἱστορικῶν παραδειγμάτων ὑποστηρίζων τοὺς ἰσχυρισμούς του.

Τὴν διοργάνωσιν τῶν κοινοτήτων πραγματεύεται γενικῶς εἰς τὰ καθέκαστον αὐτῆς μέρος, ἐφ' ὅσον ἐπιτρέπουσι τὰ ὁρίματα τοῦ σχεδίου τῆς συγγραφῆς, τὸν εἰδικῶς δὲ διεξέρχεται καὶ τὴν περὶ τὸν τόπον, ἐν οἷς περὶστατοὶ ὑπὸ διάφορον τύπον ἔχοντες κατὰ τόπους ἔκθεσιν περιγράφει μόνον ἐν τῇ διοικητικῇ διαίρεσει καὶ αὐτοδιοικήσει τοῦ Μορέως, τῆς Ρούμελης, ἐν οἷς εἰδικώτερον περὶ Μάνης καὶ Ἀθηνῶν, καὶ ἐν τῇ διοικήσει τῶν νήσων Κυκλάδων, ἐν αἷς καὶ περὶ Γόρρας, Σπετσῶν καὶ Ψαρρῶν.

Ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ ὁ κ. Μοσχολάκης ἐξετάζει καὶ οὐς ἑτέρας πολιτικὰς κατασκευάσματα τῶν χρόνων ἐκείνων, ὧν τὸ μὲν προερχόμενον ἐκ τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας, τὸ δὲ ἀπορρῶν ἐκ τῶν αἰσθημάτων καὶ φρονημάτων τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἔσχον σπουδαίαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς αὐτοδιοικήσεως τῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων. Ταῦτα ἦσαν ἐκείνου μὲν, τὸ ἀξίωμα τοῦ ὁρατοῦ, ὅπερ ἀπεσπένετο εἰς Ἑλλήνας, τοῦτο δὲ ἡ θέσις τῶν ἀρχαίων καὶ κληφτῶν ἐν τῇ ἑλληνικῇ κοινωνίᾳ, οἵτινες ἀπετέλεσαν οὐσιώδες μέρος τοῦ ἑλληνικοῦ καθεστώτος, ἀναγνωρισθέντες καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς Πύλης, ἥτις, ἐπὶ διαφόροις πολιτικοῖς λόγοις τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως, ἀνέθετε πολλὰ καὶ αὐτοὺς τὴν φύλαξιν τῆς τάξεως.

Εἰς τὰ περὶ διεκρινένων, ἐξετάζει τὰ τῆς ὑπερησίας τοῦ Δραγουμάνου κατὰ τῆς Πελοποννήσου, τὰ τοῦ μεγάλου Δραγουμάνου τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στόλου καὶ τὰ τοῦ μεγάλου Δραγουμάνου τῆς Ὑψηλῆς Πύλης.

Εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο λήγει ἡ μελέτη περὶ τῆς ὁργανώσεως τῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων. Ἐν ταύτῃ ὁ ἀναγνώστης εὐρίσκει ἐν συντομίᾳ ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ τὰς διαφόρους ἱστορικὰς εἰδησεις περὶ τοῦ θέματος τούτου, αἵτινες εἰνε διασπαρμέναι ἐν τοῖς διαφόροις μνημείοις καὶ ἱστορικαῖς πραγματείαις καὶ συλλογαῖς τῶν χρόνων, εἰς οὓς ἀνάγεται ἡ μελέτη αὐτῇ. Ἀλλ' ὁ κ. Μοσχολάκης δὲν ἠρέσθη νὰ περιορισθῇ εἰς τοῦτο καὶ μόνον, ἀλλ' ὁρῶντα ποιῶν καὶ ζητῶν ὅπως τὸ ἔργον του πληρώσῃ τοὺς ὅρους ἐπιστημονικῆς συγγραφῆς, προσήρτησε καὶ Γ' τμήμα. Ὅπως καταδείξῃ τὴν μεγάλην ἀξίαν τῶν ἑλληνικῶν τούτων ἀρχείων, οὕτως εἰπεῖν, θεσμῶν, ἀναγράφει ἐν βιβλίῳ Γ' ἱστορικῶς τοὺς θεσμούς τῆς αὐτοδιοικήσεως ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ, ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς ἑλληνικοὺς· ἐξετάζει πῶς ἐκεῖ ἐμορφώθησαν καὶ διεπλάσθησαν, καὶ τί ἐξ αὐτῶν ἱστορικῶς παρήχθη, παρέχον εἰς τὰ νεώτερα πολιτεύματα ἀμφοτέρων τῶν μεγάλων τούτων ἐθνολογικῶν ἐπικρατειῶν, ἑθνικὸν χαρακτήρα. Περὶ τοῦ δὲ τὴν συγγραφὴν του ἐκθέτων τὰ πολιτικὰ πορίσματα, ἄτινα ἐκ τῆς τοιαύτης μελέτης τῶν ἐπὶ τουρκοκρατίας θεσμῶν ἐξήγαγε, προτάσσων ἐν κεφαλίδι τοῦ λόγιον τοῦ Πουκεβίλλ· Ἐν τῇ κοινότητι ἐδράζει ἡ ἰσχὺς τῶν ἐλευθέρων λαῶν».

Κυριώτατα πορίσματα τῆς μελέτης ταύτης σημειοῖται πρῶτον ὅτι ἐν Ἑλλάδι οἱ θεσμοὶ τῆς αὐτοδιοικήσεως ὑπῆσαν μεγίστης ἀξίας, ἅτε συντέλεσαντες οὗτοι κυρίως εἰς τὴν σωτηρίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, κατὰ δευτερεύοντα λόγον ἐρ-

χομένης τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς γλώσσης. Δεύτερον ὅτι μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἐλευθερίας τοῦ μικροῦ τμήματος τῆς ἑλληνικῆς γῆς, ἡ ἑλληνικὴ πολιτεία μὴ λαβοῦσα ὑπ' ὅψιν τὸ πνεῦμα τῆς αὐτοδιοικήσεως, ὅπερ ἐμόρφωσεν ἔργασίαν πολλῶν ἐκατομυριάδων, ἀλλ' εἰσαγαγούσα θεσμούς μὴ στηριζομένους ἐπὶ ἐθνικῆς ἱστορικῆς βάσεως, διεκώλυσε τὴν ταχέαν ἀναμόρφωσιν τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας. Διὸ καὶ καταλήγει διὰ τῶν ἐξῆς ὁροστάτων καὶ μετὰ ἀληθείας λόγων. Ὁδοιμὰ σελῆς τῆς ἱστορίας ἔθνους τινός, ὅσον ζοφερά καὶ ἀνὰ ἡ. στερεῖται ἐπὶ τοσοῦτον ἀξίας, ὥστε νὰ μὴ δύναται τὸ ἔθνος τοῦτο ν' ἀρυσθῇ πολὺ τιμὰ ἐξ αὐτῶν διδάγματα, καὶ ὅτι ἐκ τούτου ἡ Ἑλλὰς σήμερον πολιτικῶς νοσεῖ, διότι τὴν ἀληθειαν ταύτην περιεφρόνησε, τὸ δὲ καὶ νοβουλευτικὸν πολιτεῖα μόνον ἐπὶ τῆς αὐτοδιοικήσεως στηριζόμενον δύναται νὰ πραγματώσῃ τὸν προορισμὸν αὐτοῦ, ἥτοι νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν πολιτικὴν χώραν τινός ἐλευθερίαν».

Τοιοῦτον ἐν συνόψει τὸ περιεχόμενον τῆς εἰρημένης συγγραφῆς.

Καθόλου δ' εἰπεῖν αὐτὴ εἶνε ἔργον μακρᾶς μελέτης καὶ ἀκριβοῦς ἐξετάσεως τῶν πηγῶν πανταχοῦ διαβλέπει δ' ἀναγνώστης τὸν πόθον τοῦ πονήσαντος εἰς τὸ ν' ἀνεύρῃ καὶ καταστήσῃ καταληπτὴν καὶ τῇ μὴ ἐγκύψαντι εἰς μελέτας πολιτικὰς ἀναγνώστη τὴν ἀληθειαν τῶν γραφομένων. Ὁ πόθος δὲ οὗτος καὶ ἡ ἐπιτυχὴς σκέψις τῆς ἐξιστορήσεως ταύτης πολλοῦ λόγου ἀξίον θέματος εἰμεθα βέβαιοι ὅτι θέλει παρορμήσει τὸν συγγραφέα νὰ διορθώσῃ δι' ἑτέρας παρομοίας μελέτης, ἡ διὰ συμπληρώσεως αὐτῆς ταύτης, ἐκλειψόντα τοῦ βιβλίου, ἢ καὶ αὐτὸς ἡθ' ἀνὴρ, καὶ φέρει δικαιολογίαν τινὰ ἐν ὑποσημειώσει, τοῦ ὅτι περιλαμβάνει μόνον τοὺς θεσμούς τῆς ἐλευθερωθείσης μικρᾶς γωνίας τῆς ἑλληνικῆς γῆς. Διὸ ἐν αὐτῷ δὲν ἀπαντᾷ τις τὸ ἱστορικὸν ὄνομα τῶν Ἀρμενικῶν, τὸ ἱστορικὸν ὄνομα τῶν Κυθωνίων καὶ τῆς Χίου, νήσων πολλῶν καὶ ἄλλων πόλεων καὶ κομποπόλεων καὶ ἐπαρχιῶν τῆς ὅλης Ἑλλάδος. Οὐχ ἥτιον, τῆς ἐκλειψέως ταύτης ἀναγομένης ἐν ταῖς λεπτομερείαις τῆς ἐξιστορήσεως τοῦ διοργανισμοῦ τῶν κοινοτήτων κατὰ τόπους, τὸ ἔργον τοῦ κ. Μοσχολάκη εἶνε ἀπὸ τοτελῆς· εὐκρινῶς ἀναπτύσσεται ἐν αὐτῇ ἡ ἱστορικὴ γένεσις καὶ ἔννοια τῆς ἑλληνικῆς καθόλου κοινότητος, καθορίζεται ἡ θέσις αὐτῆς ἐν τῇ δημοσίᾳ δικαίᾳ τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους, καὶ συγκρίνεται πρὸς τὴν αὐτοδιοικητικὴν ὁργανώσιν, ἥτις ἐγενήθη ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ. Ὡς τοιοῦτον δὲ πληροῖ κενὸν τῆς νεωτέρης πολιτικῆς φιλολογίας.

Πεποιθότες εἰς τὸν ζῆλον καὶ τὸ φιλόπονον τοῦ συγγραφέως καὶ τὸν πόθον τοῦ νὰ φανῇ χρησίμος εἰς τὴν πατρίδα, ἀνελίσσωμεν σελίδας πολυτίμου πατρίδος ἱστορίας, ἐλπίζομεν ὅτι θέλει συμπληρώσει τὸ ἔργον του καὶ ὡς πρὸς τὰς λοιπὰς ἐπαρχίας τῆς δουλευούσης ἐπὶ Ἑλλάδος, ἐξιστορῶν τοὺς θεσμούς αὐτῶν, καθόσον ἰδιάζουσι μέχρι τοῦ 1821. Ἄλλως τε δὲ καὶ ἡ συμπληρώσις αὐτῇ ἀπόκειται αὐτῷ τούτῳ τῷ συγγραφεῖ, διότι καὶ τὰς πηγὰς γινώσκει, καὶ πᾶσαν προκαταρκτικὴν μελέτην πρὸς τοῦτο ἐποιήσατο. Α. Μ.]

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1698.

Τοὺς 24 πρώτους ἀριθμούς καὶ 1 μηδεσινὸν κατὰ τὸν ἐν σχήματι τετραγώνου εἰς πέντε σειρὰς, ὧν ἐκάστη νὰ σύγκηται ἐκ 5 ἀριθμῶν οὕτως, ὥστε τὸ ἄθροισμα καθέτως, ὀριζοντιῶς καὶ διαγωνίως ν' ἀποτελῇ τὸν ἀριθμὸν 60.

* Ἐν Ἀλμάρφ.

1696.

Με εὐρίσκεις εἰς τὰ δένδρα, ὅσα δὲν ὑπάρχουν στεῖρα; Καὶ ἀναγραμματισμένον με εὐρίσκεις ἐν τῇ ὑφρά.

ΔΥΣΒΕΙΣ

1693.

Ἡ ἡδονὴ διαφέρει ἀπὸ τὴν εὐτυχίαν κατὰ τοῦτο, ὅτι ἡ μὲν ἡδονὴ ἀγοράζεται, ἡ δὲ εὐτυχία δὲν πωλεῖται.

1694.

ΩΝ — ΔΕΩΝ.